

آثار اجتماعی و اقتصادی اجرای طرح‌های هادی در سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان دنا)

علی‌اکبر عنابستانی^۱: دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران
یزدان حاجی‌پور: کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

چکیده

با گذشت بیش از سه دهه از تهیه و اجرای طرح‌های هادی روستایی در کشور و اندوختن تجربه، لازم است بدانیم که اجرای این گونه طرح‌ها چه نتایجی به بار آورده و چه پیامدهایی را برای جامعه روستایی ایران در پی داشته است. هدف از تحقیق حاضر این است که اجرای طرح هادی روستایی چه پیامدهایی را در ابعاد اجتماعی و اقتصادی در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان دنا به دنبال داشته است؟ روش تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش تجربی است. برای گردآوری اطلاعات از روش‌های میدانی و اسنادی کمک گرفته شده و بر اساس آن با توجه به حجم جامعه آماری (۹۷۵ خانوار)، حجم نمونه خانوارهای مورد پرسشگری بر پایه‌ی فرمول کوکران برابر ۲۳۲ خانوار بوده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که: ضریب همبستگی بین متغیر اثرات اجرای طرح هادی و ایجاد تغییرات اجتماعی در ابعاد زندگی روستاییان با رقم ۰/۳۷ و احتمال آزمون برابر ۰/۰۰۰ برقرار است و در بین شاخص‌های چهارگانه‌ی اجرای طرح هادی، توزیع خدمات روستایی با ضریب تأثیر ۵۳ درصد بیشترین اثر را بر تغییرات اجتماعی در روستاها داشته است. بین متغیر اثرات اجرای طرح هادی و ایجاد تغییرات اقتصادی در ابعاد زندگی روستاییان همبستگی معناداری مشاهده نشده است. با توجه به یافته‌های پژوهش راهکارهای اجرایی مانند ظرفیت‌سازی نهادی و قانونی در جهت تسهیل و افزایش مشارکت عمومی روستاییان، توجه به توانمندی‌های و توان‌های طبیعی و انسانی در روستاها، تخصیص اعتبارات کافی و برنامه‌ی مدون مالی به منظور اجرای کامل طرح‌ها، بهره‌گیری از نهادهای محلی، داشتن جدیت و قاطعیت در اجرای طرح و .... پیشنهاد می‌شود.

واژه‌های کلیدی: طرح هادی، پیامدهای اجتماعی، پیامدهای اقتصادی، سکونتگاه‌های روستایی، شهرستان دنا.

بیان مسأله:

به طور کلی بافت قدیمی روستاها متناسب با شرایط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و فناوری گذشته بوده است و بدیهی است که با توجه به تحول شرایط زندگی در روستاها در گذر زمان و در عرصه‌های مختلف، بافت قدیم با زندگی امروزی هماهنگی لازم را ندارد و حداقل لازم است اصلاحاتی در آن به وجود آید تا بتواند شرایط مناسب زندگی را فراهم نماید (رضوانی، ۱۳۸۷: ۱۵۱). مهیتا نمودن عناصر کالبدی مناسب و تأمین تسهیلات لازم زندگی متناسب با شرایط زمان از عوامل اصلی ماندگاری مجتمع‌های زیستی به ویژه در مناطق روستایی می‌باشد. افزایش تدریجی نابرابری‌های شرایط زندگی بین نقاط شهری و روستایی از دهه‌ی ۱۳۴۰ به بعد، جریان مهاجرت‌های روستا به شهر را در کشور به وجود آورد (حسامیان و همکاران، ۱۳۶۳: ۷۶). تشدید این امر در دهه‌های بعد نگرانی‌های عمده‌ای را برای سازمان‌های ذی‌ربط فراهم نمود به نحوی که تجلی آن را در خدمات‌رسانی قابل توجه در سال‌های پس از انقلاب اسلامی که منجر به برخورداری بخش عمده‌ی جمعیت روستایی کشور از تسهیلات خدمات عمومی نظیر راه، آب لوله‌کشی، برق، تلفن، خدمات بهداشتی و درمانی و غیره شده است.

طرح هادی به عنوان یک متغیر بیرونی، وارد سیستم روستا می‌شود، بر ساختارهای روستا اثر می‌گذارد، این ساختارها شامل ابعاد چهارگانه فیزیکی - کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی روستا است، طرح هادی با مبنای تغییر و تحول در ساختار فیزیکی - کالبدی بخشی از فرایند توسعه روستایی به شمار می‌رود. زیرا خطوط اصلی این طرح در قالب تغییرات بیرونی یا کالبدی روستا خلاصه می‌گردد. بنابراین تنها در قالب این تغییرات نمی‌توان به توسعه دست یافت و تنها به بهبود وضع موجود در ابعاد مختلف منجر می‌گردد. رویکرد توسعه فضایی - کالبدی روستا، رویکرد غالب در برنامه‌های اول و دوم توسعه بوده و این رویکرد ساخت فیزیکی - کالبدی روستاها را متناسب با شرایط تحول و توسعه جامعه روستایی نمی‌داند و لازمه تحول و توسعه روستایی را تحول در ساختار کالبدی و فیزیکی آن می‌داند. بدین سبب در این مقطع حرکت‌های اولیه در خصوص تهیه و اجرای طرح‌های کالبدی، طرح‌های هادی یا بهسازی روستاها که هدف آن توزیع بهینه خدمات و نیز ایجاد کالبدی مناسب به منظور فراهم کردن بستری برای بهبود جریان توسعه اقتصادی - اجتماعی در روستا بود به صورت جدی‌تر مورد توجه قرار گرفت (اصلانی، ۱۳۷۸: ۲۲۳).

با گذشت بیش از سه دهه از تهیه و اجرای طرح‌های هادی روستایی در کشور و اندوختن تجربه، لازم است بدانیم که اجرای این گونه طرح‌ها چه نتایجی به بار آورده و چه پیامدهایی را برای جامعه روستایی در پی داشته است. بنابراین پژوهش حاضر بر این سؤال اساسی بنیان نهاده شده است که: "اجرای طرح هادی روستایی چه نتایج و پیامدهایی را در ابعاد اجتماعی و اقتصادی روستاها به دنبال داشته است؟" در همین راستا در این تحقیق به دنبال آن خواهیم بود تا با تأکید بر اصلی‌ترین عناصر اجتماعی که عبارتند از: افزایش اعتماد نسبت به دولت، رضایت‌مندی از محیط روستا و کاهش مهاجرت و عناصر اقتصادی که عبارتند از: درآمدزایی، اشتغال غیر کشاورزی و سرمایه گذاری، اثرات اجرای طرح‌های هادی را در زمینه‌های فوق در روستاهای مورد مطالعه در شهرستان دنا از توابع استان کهگیلویه و بویر احمد مورد بررسی و ارزیابی دقیق قرار دهیم. تا بتوانیم با شناخت هر چه بیشتر نقاط قوت و ضعف این طرح‌ها با هدف محدود ساختن بازخوردهای منفی آن و بسط منافع حاصله از اجرای آن‌ها به کل محیط روستا در راستای بهبود اوضاع اجتماعی و اقتصادی روستاها گام برداریم. در این راستا فرضیه‌های زیر برای پاسخگویی به سؤالات تحقیق طراحی شده است:

۱- به نظر می‌رسد اجرای طرح هادی در محیط‌های روستایی زمینه تغییرات اجتماعی را در ابعاد زندگی روستاییان فراهم نموده است.

۲- به نظر می‌رسد اجرای طرح هادی در محیط‌های روستایی سبب تغییرات اقتصادی در ابعاد مختلف زندگی روستاییان شده است.

پیشینه نظری تحقیق:

آن چه مسلم است این که فضای روستایی برای زیست تطابق بیشتری با خلق و خوی انسان‌ها دارد، اگر بتواند برای زیست امکانات کافی فراهم آورد، مسلماً در جذب جمعیت و عرضه‌ی قدرت بالقوه تولیدی خود موفق عمل خواهد بود (مطیعی

لنگرودی، ۱۳۷۰: ۲۸۹). اما نتایج تحقیقات علمی و تجارب عملی ثابت کرده‌اند که تأمین نیازهای جامعه‌ی روستایی به تنهایی نتوانسته است موفقیت لازم را در این زمینه کسب نماید، بلکه تأمین این نیازها، بدون وجود بستر اقتصادی مناسب در روستا، موجب افزایش روحیه‌ی مصرف، کاهش توان تولید، وابستگی شدید به شهر، تغییرات فرهنگی و بروز نیازهای بیشتر شده است (رفیع‌پور، ۱۳۶۹: ۵). از زمان اجرای طرح‌های هادی در مناطق روستایی کشور بیش از دو دهه می‌گذرد و به نظر می‌رسد که در ارتباط با ارزیابی اثرات اجرای این طرح‌ها بررسی‌های اندکی صورت گرفته است. در این راستا بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در ارزشیابی اجرای طرح‌های هادی روستایی در تعدادی از روستاهای نمونه در سطح کشور به این نتیجه می‌رسد که تأثیرات کالبدی- فضایی اجرای طرح‌ها در نواحی روستایی در سه بخش واحدهای همسایگی، معابر و بافت فیزیکی سکونتگاه‌های روستایی اثرات خود را برجای گذاشته است و در این میان تعریض و بازگشایی معابر در سطح نواحی روستایی سبب شده تا از الگوی سیمای بومی در روستاها تقریباً اثری باقی نماند، اما در سطح معابر آسفالت‌ریزی پوشش سطحی و کانال‌گذاری برای هدایت آب‌های سطحی سبب شده تا مشکلات زیست محیطی به نحوی کنترل شود (معاونت عمران روستایی، ۱۳۸۸). نتایج دیگر تحقیقات در این زمینه در جدول شماره ۱ نمایش داده می‌شود.

جدول ۱- بررسی نتایج تحقیقات انجام شده در زمینه‌ی آثار طرح‌های هادی روستایی در ایران

عنوان تحقیق	نویسنده	سال	نتایج
اثرات اقتصادی - اجتماعی اجرای طرح‌های بهسازی در استان همدان	وثوقی	۱۳۶۷	۱) نارضایتی روستاییان به خاطر طولانی شدن انجام عملیات بهسازی، ۲) انتخاب فصل نامناسب برای اجرای طرح، خدماتی بودن بیشتر مشاغل ایجاد شده، ۳) عدم موفقیت در کنترل مهاجرت‌ها به خاطر ناتمام ماندن طرح، ۴) رضایت نسبی پایین روستاییان از اجرای طرح
ارزیابی طرح‌های هادی روستایی	معاونت عمران روستایی	۱۳۷۱	عدم آگاهی و آشنایی تهیه‌کنندگان طرح از اوضاع و احوال اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و کالبدی روستاها از یک طرف، کمبود بودجه و اعتبارات کافی جهت اجرای طرح و عدم مشارکت فعال مردم
بازتاب اثرات اقتصادی - اجتماعی اجرای طرح‌های بهسازی روستایی	شارع پور	۱۳۷۲	عدم شناسایی نیازهای روستاییان توسط طرح هادی، طولانی شدن مدت اجرا، محدود شدن مشارکت مردم به کمک مالی و ناهماهنگی بین افراد دست‌اندر کار طرح در هنگام اجرا
اثرات اقتصادی- اجتماعی طرح‌های بهسازی در استان خراسان	رهنما	۱۳۷۴	بررسی آثار اجتماعی، اشتغال‌زایی، نقطه نظرات مردم و مسؤولین و مشارکت روستاییان در زمینه‌ی اجرای طرح‌های بهسازی
ارزیابی طرح‌های هادی روستایی	سرتیپی پور	۱۳۸۲	هماهنگی بیشتر طرح‌های هادی با طرح فرادست، لزوم تقویت ارتباط بین بخش‌های طرح با یکدیگر، رعایت مسائل زیست محیطی و توجه به میراث فرهنگی و بناهای با ارزش معماری در روستاها
ارزیابی اثرات طرح‌های هادی روستایی در استان اصفهان	موسوی قهدریجانی	۱۳۸۳	نقش ضعیف بهسازی در عرصه‌ی امکانات و عدم موفقیت در کنترل مهاجرت
اثرات کالبدی اجرای طرح‌های هادی روستایی در غرب گیلان	عظیمی و جمشیدیان	۱۳۸۴	پیشرفت نسبی زندگی مردم و افزایش امیدواری آن‌ها به سکونت در روستاهای برخوردار از این طرح
اثر بخشی اجرای طرح‌های هادی روستایی در بخش زبرخان نیشابور	غیور مداح	۱۳۸۵	افزایش مشاغل خدماتی و افزایش قیمت اراضی و سنددار کردن املاک، عدم تثبیت جمعیت و مشارکت در فرایند اجرا و تهیه طرح
اثرات اجرای طرح‌های هادی بر محیط زیست روستاهای ایران	ترکاشوند و همکاران	۱۳۸۷	فقدان یا نقص مطالعات محیطی به هنگام تهیه‌ی طرح‌ها و همچنین پیش‌بینی نکردن اثرات اجرای پروژه‌ها بر محیط زیست روستاها
ارزیابی طرح‌های هادی در ابعاد کالبدی، اجتماعی و اقتصادی از دیدگاه روستاییان	تقیلو و همکاران	۱۳۸۸	عملکرد ضعیف طرح‌های هادی و عملکرد بهتر آنها در ابعاد اجتماعی نسبت به ابعاد اقتصادی

منبع: یافته‌های کتابخانه‌ی ای‌نگارندگان، ۱۳۹۱.

مواد و روش تحقیق:

در این تحقیق طریق مطالعات میدانی و با ابزار پرسشنامه و مصاحبه و بخشی دیگر از داده های مورد نیاز مانند چارچوب نظریه مفهومی پژوهش، اسناد و مدارک و سرشماری ها از طریق روش کتابخانه ای بدست آمده است. شهرستان دنا دارای ۲۰۳ روستای دارای سکنه است که از این تعداد ۷۹ روستا دارای طرح هادی مصوب و در ۲۵ روستا طرح اجرا شده است. جامعه آماری شامل روستاهایی است که طرح هادی در آن ها به مرحله اجرا رسیده و از زمان اجرای آن تقریباً ۱۰ سال گذشته است که تعداد آن ها ۶ روستا و ۹۷۵ خانوار می باشد. جهت برآورد حجم نمونه در سطح خانوارهای روستایی از روش نمونه گیری کوکران با سطح اطمینان ۹۵٪ و احتمال خطای ۵/۵٪ بنا بر سهم جمعیت هر روستا استفاده شده است. بر این اساس برای ارزیابی آثار اجتماعی و اقتصادی اجرای طرح هادی در روستاها، تعداد ۲۳۹ نفر (سرپرست خانوار) از روستاییان به صورت نمونه گیری تصادفی ساده مورد پرسشگری قرار گرفته اند. پس از جمع آوری اطلاعات و پردازش آن ها در محیط های نرم افزاری SPSS, ArcGIS و ... نسبت به تحلیل داده ها در سطح منطقه ای مورد مطالعه اقدام شد.

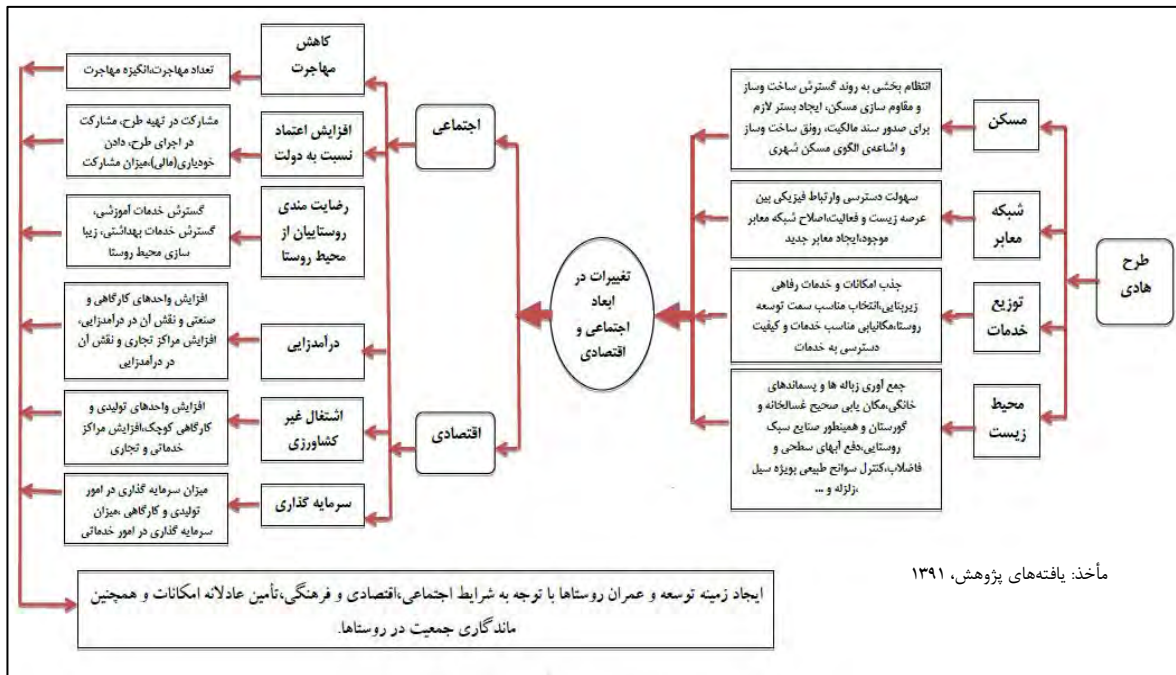
شاخص ها و متغیرها: شناخت بهتر و دقیق تر از وضعیت مکان های جغرافیایی در زمینه های مختلف در سطوح متفاوت مستلزم دسترسی به اطلاعات کامل و پردازش شده از مکان های مورد نظر است. برای نیل به این مهم از یکسری شاخص ها استفاده می شود که این شاخص ها می توانند سطحی از رشد و توسعه مکان های جغرافیایی را بر اساس معیارهای انتخاب شده نشان دهند (کلانتری، ۱۳۸۲: ۱۱۲). در این تحقیق مهم ترین شاخص هایی که برای آثار اجتماعی و اقتصادی اجرای طرح های هادی بر زندگی روستاییان در شهرستان دنا در نظر گرفته شده به شرح جدول زیر می باشد:

جدول ۲- بررسی متغیرهای تحقیق و شاخص های اندازه گیری آن

متغیر	شاخص ها	تعداد گویه ها	پایایی متغیر (آلفای کرنباخ)
طرح هادی روستایی	مسکن	۵	۰/۸۷۸
	شبکه معابر	۵	
	توزیع خدمات	۵	
	محیط زیست	۵	
پیامدهای اجتماعی	کاهش مهاجرت	۶	۰/۶۹۱
	افزایش اعتماد نسبت به دولت	۴	
	رضایتمندی روستاییان از محیط	۴	
پیامدهای اقتصادی	درآمدزایی	۲	۰/۷۴۷
	اشتغال غیر کشاورزی	۳	
	سرمایه گذاری	۳	
جمع کل		۴۲	۰/۸۶۵

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۰.

برای بررسی نقش اعتبارات در توسعه کالبدی سکونتگاه های روستایی دو متغیر و هشت شاخص معرفی گردید. مجموع متغیرها به وسیله ۱۰ شاخص و ۴۲ معرف (گویه) ارزیابی شد. تمامی گویه ها بر مبنای طیف لیکرت (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد) تنظیم شدند. برای ارزیابی روایی پرسشنامه ها از نظر متخصصین و کارشناسان ذی ربط در دانشگاه ها و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استفاده شد و پایایی آن ها بر مبنای آلفای کرنباخ با اعتبار بین ۰/۶۹ تا ۰/۸۷ تأیید گردید. (شکل شماره ۲).

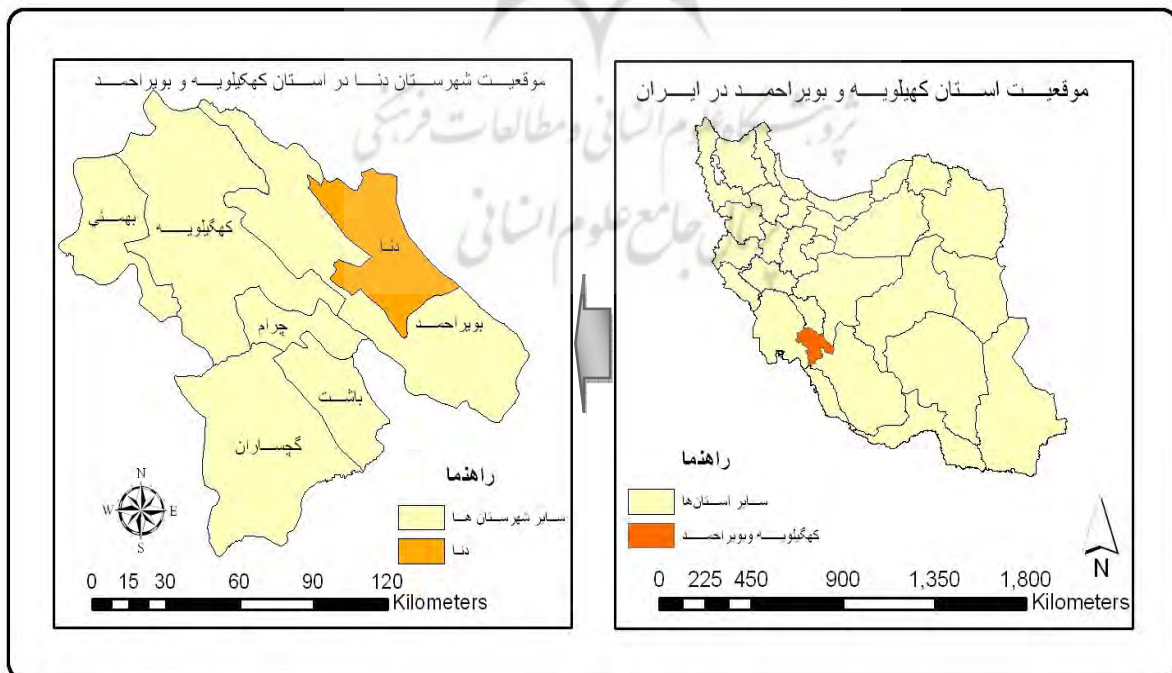

شکل ۱- نحوه‌ی ارتباط متغیرهای تحقیق با طرح‌های روستایی

محدوده مورد مطالعه:

منطقه مورد مطالعه یعنی شهرستان دنا در استان کهگیلویه و بویراحمد دارای ۲۰۳ آبادی دارای سکنه با ۹۶۰۰ خانوار و ۴۶۲۱۷ نفر جمعیت می‌باشد. این شهرستان از سمت شمال به شهرستان‌های لردگان از استان چهارمحال و بختیاری، از سمت شرق به شهرستان سمیرم از استان اصفهان از سمت جنوب و غرب به شهرستان‌های بویراحمد محدود می‌شود، مساحت آن ۱۵۵۷ کیلومتر مربع و معادل ۱۰ درصد از کل وسعت استان کهگیلویه و بویراحمد را در بر می‌گیرد. (شکل شماره ۲).

(استانداری کهگیلویه و بویراحمد، ۱۳۹۰).

شکل ۲- نقشه موقعیت منطقه‌ی مورد مطالعه در استان و ایران

تحولات جمعیتی در روستاهای منطقه:

میزان و حجم جمعیت در یک سکونتگاه انسانی از عوامل مؤثر در پایداری روستاها به شمار می‌رود. زیرا در صورت وجود حجم جمعیت قابل توجه در یک روستا، امکان پیدایش فعالیت‌های اقتصادی متنوع، جذب امکانات خدماتی و رفاهی و... فراهم می‌گردد. با توجه به اهداف طرح هادی، این اقدام اجرایی در محیط‌های روستایی باید منجر به توسعه روستایی شود و بنابراین یکی از اساسی‌ترین نتایج آن، تثبیت جمعیت در نواحی روستایی باشد. در مطالعه تحولات جمعیتی به لحاظ یکسان بودن پایه های آماری از آمار مرکز آمار ایران در سه دوره سرشماری ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ استفاده شده و بر مبنای آن وضعیت تحولات جمعیتی در طول ۲۰ سال اخیر در دو مقطع زمانی قبل و بعد از اجرای طرح‌های هادی در روستاهای مورد مطالعه مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که جمعیت روستاهای نمونه در طی دوره‌ی زمانی ۸۵-۱۳۷۵ دارای تحولات یکسانی نبوده‌اند و با توجه به این که سال اجرای طرح هادی برای روستاهای مورد مطالعه بعد از سال ۱۳۷۵ می‌باشد، نرخ رشد جمعیت در اکثر روستاها به استثنای روستای بادنگان دارای نرخ رشد قابل قبولی نمی‌باشد. هرچند که در طول دهه‌ی یاد شده عوامل دیگری مانند سوانح طبیعی از جمله تغییرات اقلیمی (وقوع خشکسالی) و غیره نیز در مهاجر فرستی روستاهای مورد نقش زیادی داشته است. (جدول شماره ۳).

جدول ۳- تحولات جمعیتی روستاهای مورد مطالعه در سال‌های ۱۳۶۵ تا ۱۳۸۵

روستا	سال اجرا	جمعیت ۸۵	نرخ رشد ۶۵-۷۵	نرخ رشد ۸۵-۷۵
بادنگان علیا	۱۳۸۱	۷۱۴	۱/۴	۱/۶
ده شیخ پاتاوه	۱۳۸۱	۱۲۸۵	۲/۵	۰/۱
بهرام بیگی	۱۳۸۲	۹۲۱	۶/۹	-۰/۲
درب کلات	۱۳۸۲	۷۲۰	۱	۰/۱
نقاره خانه	۱۳۸۱	۷۱۷	۰/۹	-۰/۲
بیاره	۱۳۸۱	۳۸۲	-۱/۸	-۱/۱
جمع	-	۴۷۳۹	۲/۰۸	۰/۱

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۸۵-۱۳۶۵.

یافته‌های تحقیق:

طرح هادی و توسعه‌ی نواحی روستایی از دیدگاه روستاییان:

به منظور بررسی آثار طرح‌های هادی در توسعه‌ی نواحی روستایی از شاخص‌های الگوی مسکن، شبکه‌ی معابر، توزیع خدمات و محیط زیست روستایی استفاده شده است. در زمینه‌ی تدوین شاخص‌ها و سنجش‌ها از تحقیقات گذشته و مطالعات میدانی استفاده شده است. با توجه به اینکه ارتقاء کیفیت ابنیه بخشی از شرح خدمات طرح‌های هادی را تشکیل می‌دهد، به همین سبب به منظور بررسی آثار طرح‌های هادی در شاخص مسکن از معرف‌های مقاوم‌سازی مسکن، تغییر الگوی ساخت-وساز، رعایت مقررات در ساخت‌وساز، ایجاد زمینه برای صدور سند مالکیت و استفاده از مصالح استاندارد استفاده شده است. در بین معرف‌های پنج‌گانه‌ی شاخص مسکن، معرف ایجاد زمینه و بستر مناسب برای صدور سند مالکیت با میانگین ۴/۶۸ می‌باشد که علت آن شناسنامه‌دار شدن مسکن روستایی پس از اجرای طرح هادی است و پایین‌ترین میزان تأثیر مربوط به رعایت ضوابط فنی در ساخت و سازهای روستایی با میانگین (۳/۹۵) می‌باشد.

یکی از پروژه‌های مهم در اجرای طرح‌های هادی تعریض یا احداث معابر در روستاهاست. با توجه به یافته‌های تحقیق، مهم‌ترین عملکرد طرح‌های هادی در روستاها سهولت رفت و آمد روستاییان با میانگین ۴/۴ می‌باشد که به دلیل افزایش ماشین آلات جدید و لزوم رفت و آمد آن‌ها از اولویت‌های این طرح‌هاست. کمترین عملکرد در این بعد مربوط به معرف اجرای ضوابط فنی طرح در مورد معابر درون روستایی با میانگین ۳/۳ می‌باشد که نشان دهنده‌ی توجه پایین به ضوابط و مقررات (رعایت حریم، شیب، عرض مناسب و ...) در اجرای معابر روستایی است. به منظور ارزیابی عملکرد طرح‌های هادی بر روی

توزیع خدمات روستایی از معرف‌های جذب امکانات زیربنایی و خدمات رفاهی جدید، انتخاب سمت توسعه برای ساخت و سازهای جدید در روستا، رعایت ضوابط و مقررات پیشنهادی در مورد خدمات روستایی، توزیع مطلوب خدمات رفاهی و زیربنایی در سطح روستا و تأثیر بر کیفیت دسترسی به خدمات و امکانات رفاهی استفاده شده است. که بالاترین میانگین (۳/۹۷) مربوط به معرف جذب امکانات زیربنایی و خدمات رفاهی جدید است که نشان دهنده پیگیری مدیران روستایی در جذب امکانات جدید پس از اجرای طرح هادی می‌باشد. یکی دیگر از متغیرهای ارزیابی طرح‌های هادی، بهداشت محیط روستاهاست. آب گرفتگی و گل آلود شدن معابر در زمان بارندگی عمده‌ترین مشکل معابر روستاهاست. بنابراین ایجاد کانیو و جدول‌گذاری معابر جهت هدایت آب‌های سطحی به بیرون از بافت فیزیکی هدایت و همچنین ساماندهی دفع زباله و دفع پساب‌های خانگی، ایجاد و گسترش فضای سبز و جا به جایی محدوده‌ی گورستان از جمله اثرات بهداشت محیط روستاست که پس از اجرای طرح هادی قابل ملاحظه می‌باشد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد معرف تأثیر اجرای طرح بر جانمایی صنایع سبک روستایی با میانگین ۳/۸۴ بالاترین رقم و معرف مکان‌یابی مناسب محل دفع بهداشتی زباله در اجرای طرح با میانگین ۳/۰۴ پایین‌ترین رقم را بین معرف‌های محیط زیست از نظر روستاییان به خود اختصاص داده است. (جدول شماره ۴).

جدول ۴- نقش طرح هادی در توسعه نواحی روستایی از دیدگاه روستاییان

شاخص	معرف (سنجه)	درصد افراد پاسخگو					سطح معناداری
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
مسکن روستایی	تأثیر بر مقاوم سازی مسکن روستاییان	۱/۷	۲/۲	۸/۶	۸۵/۹	۲۱/۶	۴/۰۳
	استفاده از مصالح استاندارد و دارای کیفیت	۰/۴	۳	۱۴/۷	۳۶/۶	۴۵/۳	۴/۲۳
	فراهم نمودن بستر مناسب برای صدور سند مالکیت	۲/۶	۰/۴	۲/۲	۱۵/۱	۷۹/۷	۴/۶۸
	تغییر یا بهبود الگوی ساخت و ساز روستایی	۰/۹	۲/۶	۱۰/۸	۴۳/۱	۴۲/۷	۴/۲۴
	رعایت ضوابط فنی در ساخت و ساز مسکن روستایی	۴/۷	۳/۴	۲۱/۱	۳۳/۲	۳۷/۵	۳/۹۵
شبکه‌ی معابر	تسهیل رفت و آمد روستاییان و وسایل نقلیه	۱/۷	۰/۹	۱۵/۱	۱۹/۴	۶۲/۹	۴/۴۰
	دسترسی آسان روستاییان را به محل فعالیت و سکونت	۴/۷	۳/۴	۵/۲	۳۹/۷	۴۷	۴/۲۰
	اجرای طرح اصلاح شبکه معابر موجود در تمام سطح	۶	۲/۲	۲۲	۲۸/۹	۴۰/۹	۳/۹۶
	اجرای ضوابط فنی طرح در مورد معابر درون روستایی	۹/۵	۵/۶	۳۶/۲	۳۹/۷	۹/۱	۳/۳
	کیفیت معابر جدیدالاحداث نسبت به معابر قبلی روستا	۶	۵/۶	۱۶/۴	۴۲/۲	۳۵/۸	۴/۰۸
توزیع خدمات روستایی	جذب امکانات زیربنایی و خدمات رفاهی جدید	۴/۳	۰/۹	۲۱/۶	۳۹/۷	۳۳/۶	۳/۹۷
	انتخاب سمت توسعه برای ساخت و سازهای جدید در	۱/۷	۶	۳۰/۳	۲۹/۷	۳۲/۳	۳/۸۴
	رعایت ضوابط و مقررات پیشنهادی در مورد خدمات	۹/۱	۱/۷	۱۳/۸	۷۰/۷	۴/۷	۳/۶۰
	توزیع مطلوب خدمات رفاهی و زیربنایی در سطح روستا	۱/۷	۱۰/۳	۲۳/۷	۶۲/۱	۲/۲	۳/۵۲
	تأثیر بر کیفیت دسترسی به خدمات و امکانات رفاهی	۳/۹	۶/۹	۳۰/۲	۲۲/۸	۴۰/۱	۳/۹۶
محیط زیست	تأثیر بر نحوه‌ی دفع هر چه بهتر و صحیح‌تر زباله‌ها و	۵	۶/۵	۴۴	۳۲/۲	۱۶/۴	۳/۵۶
	فراهم نمودن بستر مناسب برای جمع‌آوری زباله‌ها از	۰/۹	۳۲/۲	۶	۳۹/۷	۲۱/۱	۳/۴۷
	تأثیر بر جانمایی صحیح صنایع سبک روستایی	۰/۹	۶/۵	۲۵	۴۲/۲	۲۵/۴	۳/۸۴
	تأثیر بر دفع و هدایت آب‌های سطحی از سطح معابر	۳/۹	۱۶/۸	۲۳/۳	۱۶/۴	۳۹/۷	۳/۷۱
	مکان‌یابی مناسب محل دفع بهداشتی زباله در اجرای	۲/۶	۴۳/۱	۱۳/۸	۲۸/۴	۱۲/۱	۳/۰۴
کل		-	-	-	-	-	۳/۸۸

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۰.

بررسی آثار اجتماعی اجرای طرح هادی از دیدگاه روستاییان:

به منظور بررسی آثار اجرای طرح های هادی بر کیفیت اجتماعی زندگی روستاییان از شاخص های کاهش مهاجرت روستاییان به شهر، افزایش اعتماد به دولت و رضایت مندی روستاییان از زندگی در محیط روستا بر اساس نظرسنجی از روستاییان استفاده شده است. در بین معرف های شش گانه ی شاخص مهاجرت، معرف انگیزه ی دسترسی به خدمات در مهاجرت بالاترین میانگین را با عدد ۴/۰۳ نشان می دهد و علت آن وابستگی نقاط روستایی حتی پس از اجرای طرح های هادی به نواحی شهری در امر خدمات رسانی می باشد.

با توجه به این که پس از اجرای طرح های هادی در نواحی روستایی انتظار می رود که میزان اعتماد به دولت افزایش یابد برای این شاخص معرف هایی مانند میزان در جلسات شورا و سایر نهادهای مدنی روستا، میزان شرکت در دوره های آموزشی و ترویجی در روستا، میزان همکاری در طرح های عمرانی روستا و میزان شرکت در انتخابات مختلف در سطح روستا و ملی در نظر گرفته شده است و یافته های تحقیق نشان می دهد که روستاییان بالاترین میزان مشارکت در انتخابات پس از اجرای طرح هادی با میانگین ۴/۱۵ تجربه نموده اند. از سوی دیگر با توجه به اهداف اجرای طرح هادی در سکونتگاه های روستایی انتظار می رود سطح رضایت مندی روستاییان از محیط روستا افزایش یابد که در این تحقیق از معرف هایی مانند میزان رضایت مندی ساکنان از توسعه مراکز آموزشی در روستا، میزان کاهش وابستگی روستاییان به مراکز آموزشی شهری، میزان رضایت مندی روستاییان از زیباسازی محیط روستا و میزان رضایت مندی ساکنان از بهبود وضعیت بهداشت روستا استفاده شده است. بر اساس یافته های تحقیق، روستاییان بالاترین رضایت مندی را از زیباسازی محیط روستا پس از اجرای طرح هادی با میانگین ۳/۸۴ داشته اند. (جدول شماره ۵).

جدول ۵- بررسی تغییرات در ابعاد اجتماعی زندگی از دیدگاه روستاییان پس از اجرای طرح هادی

شاخص	معرف (سنجه)	درصد افراد پاسخگو				
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
کاهش مهاجرت	میزان مهاجرت روستاییان به نقاط شهری هم جوار	۵/۲	۶۱/۶	۱۳/۸	۱۳/۴	۶
	میزان تمایل برای زندگی در روستا	۹/۹	۴/۷	۲۱/۱	۴۶/۶	۱۷/۷
	میزان مهاجرت معکوس به روستا	۱۳/۷	۴۷	۲۲	۱۲/۱	۵/۲
	انگیزه شغلی در مهاجرت از روستا به شهر	۷/۸	۶/۵	۲۸/۹	۴۴/۴	۱۲/۵
	انگیزه کسب علم در مهاجرت از روستا به شهر	۲/۲	۲/۶	۱۹/۴	۴۶/۱	۲۹/۷
	انگیزه دسترسی به خدمات در مهاجرت از روستا به شهر	۲/۶	۲/۲	۱۰/۸	۵۸/۲	۲۶/۳
افزایش اعتماد به دولت	میزان در جلسات شورا و سایر نهادهای مدنی روستا	۰/۹	۱/۳	۲۸/۴	۶۵/۱	۴/۳
	میزان شرکت در دوره های آموزشی و ترویجی در روستا	۷/۶	۱/۳	۲۳/۳	۴۷/۸	۱۹
	میزان همکاری در طرح های عمرانی روستا	۳	۶	۴۲/۲	۱۹	۲۹/۷
	میزان شرکت در انتخابات مختلف در سطح روستا و ملی	۱/۷	۱/۳	۹/۱	۵۶	۳۱/۹
رضایت از محیط روستا	میزان رضایت مندی ساکنان از توسعه مراکز آموزشی در روستا	۲	۶	۲۷/۲	۳۹/۷	۲۷/۲
	میزان کاهش وابستگی روستاییان به مراکز آموزشی شهری	۷/۸	۱/۳	۳۷/۹	۴۰/۵	۱۲/۵
	میزان رضایت مندی روستاییان از زیباسازی محیط روستا	۱/۳	۳/۹	۲۸/۹	۴۰/۵	۲۵/۴
	میزان رضایت مندی ساکنان از بهبود وضعیت بهداشت روستا	۰/۹	۱۱/۲	۴۰/۹	۴۲/۲	۴/۷
کل		-	-	-	-	-

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۰.

بررسی آثار اقتصادی اجرای طرح هادی از دیدگاه روستاییان:

به منظور بررسی آثار اجرای طرح‌های هادی بر کیفیت اقتصادی زندگی روستاییان از شاخص‌های درآمدزایی، اشتغال غیر کشاورزی و سرمایه‌گذاری در محیط روستا بر اساس نظرسنجی از روستاییان استفاده شده است. با توجه به این‌که یکی از اهداف فرعی طرح‌های هادی روستایی افزایش سطح درآمد روستاییان می‌باشد، برای این منظور از معرف‌های میزان افزایش واحدهای کارگاهی و صنعتی کوچک درون روستا و میزان گسترش مراکز خدماتی و تجاری درون روستا استفاده شده است. در بین معرف‌های یاد شده در شاخص درآمدزایی، معرف افزایش واحدهای کارگاهی و صنعتی کوچک در سطح روستاها بالاترین میانگین را با عدد ۳/۰۶ نشان می‌دهد. با توجه به این‌که پس از اجرای طرح‌های هادی در نواحی روستایی انتظار می‌رود که میزان اشتغال در بخش غیر کشاورزی افزایش یابد برای این شاخص معرف‌هایی مانند میزان اشتغال غیر کشاورزی در واحدهای کارگاهی داخل روستا، میزان اشتغال غیر کشاورزی در واحدهای تجاری و خدماتی داخل روستا و افزایش تعداد شاغلین در دو بخش صنعت و خدمات نسبت به کشاورزی در نظر گرفته شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که روستاییان بالاترین پاسخ را به میزان اشتغال غیر کشاورزی در واحدهای تجاری و خدماتی داخل روستا پس از اجرای طرح هادی با میانگین ۲/۸۷ ارائه نموده‌اند. از سوی دیگر با توجه به اهداف اجرای طرح هادی در سکونتگاه‌های روستایی انتظار می‌رود میزان سرمایه‌گذاری در محیط روستا افزایش یابد که در این تحقیق از معرف‌هایی مانند فراهم نمودن بستر مناسب برای سرمایه‌گذاری در محیط روستا، میزان سرمایه‌گذاری در امور تولیدی و گسترش کارگاه‌های زودبازده و میزان سرمایه‌گذاری در امور خدماتی در روستا استفاده شده است. بر اساس یافته‌های تحقیق، روستاییان فراهم نمودن بستر مناسب برای سرمایه‌گذاری در محیط روستا را پس از اجرای طرح هادی با میانگین ۲/۸۵ انتخاب نموده‌اند. (جدول شماره ۶).

جدول ۶- بررسی تغییرات در ابعاد اقتصادی زندگی از دیدگاه روستاییان پس از اجرای طرح هادی

شاخص	معرف (سنجه)	درصد افراد پاسخگو				
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
درآمدزایی	میزان افزایش واحدهای کارگاهی و صنعتی کوچک درون	۶/۹	۱۰/۳	۵۸/۶	۱۷/۲	۶/۹
	میزان گسترش مراکز خدماتی و تجاری درون روستا	۶	۱۵/۵	۵۶/۵	۲۰/۷	۱/۳
اشتغال غیر کشاورزی	میزان اشتغال غیر کشاورزی در واحدهای کارگاهی داخل	۳/۴	۳۱/۹	۵۰/۹	۵/۶	۸/۲
	میزان اشتغال غیر کشاورزی در واحدهای تجاری و	۶/۹	۱۸/۵	۵۶/۵	۱۶/۸	۱/۳
سرمایه‌گذاری	افزایش تعداد شاغلین در دو بخش صنعت و خدمات	۲/۶	۲۶/۷	۶۰/۸	۱/۷	۸/۲
	فراهم نمودن بستر مناسب برای سرمایه‌گذاری در	۳/۹	۲۴/۱	۵۴/۳	۱۷/۷	۷/۱
	میزان سرمایه‌گذاری در امور تولیدی و گسترش	۱۴/۷	۴۰/۱	۳۹/۷	۳	۲/۶
	میزان سرمایه‌گذاری در امور خدماتی در روستا	۳/۹	۳۱	۵۸/۲	۰/۹	۶
کل		-	-	-	-	-

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۰.

توزیع فضایی متغیرهای طرح هادی، ابعاد اجتماعی و ابعاد اقتصادی در سطح منطقه:

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بالاترین میزان اثرگذاری در اجرای طرح هادی، مربوط به روستای بهرام بیگی به میزان ۱۴۶/۱۳ و پایین‌ترین آن از نظر روستاییان مربوط به روستای درب کلات با ۷۱/۲۰ می‌باشد. یعنی طرح هادی در روستای بهرام بیگی نسبت به روستای درب کلات از وضعیت بهتری برخوردار بوده است. هم‌چنین از نظر شاخص ابعاد اجتماعی، بیشترین میزان تأثیر در بین روستاهای نمونه با رقم ۱۳۷/۵۳ مربوط به روستای بادنگان علیا می‌باشد. و کمترین میزان تأثیر به میزان ۹۳/۶۶ در روستای درب کلات وجود دارد. بنابراین از این لحاظ شاخص ابعاد اجتماعی در روستای بادنگان علیا موفق بوده است ولی در روستای درب کلات این شاخص موفقیت کمتری حاصل نموده است. در توزیع فضایی متغیر ابعاد اقتصادی در

روستاهای مورد مطالعه روستای بادنگان علیا با شاخص ۱۴۱ بالاترین میزان تأثیر را داشته است که نشان دهنده این است که این روستا از لحاظ شاخص های ابعاد اجتماعی و ابعاد اقتصادی نسبت به دیگر روستاها از وضعیت بهتری برخوردار است. اما پایین ترین میزان تأثیر در زمینه شاخص ابعاد اقتصادی، به روستای درب کلات با میزان ۹۰/۹۶ تعلق دارد که نشان از موفقیت کمتر شاخص های اجتماعی و اقتصادی در این روستا می باشد. (جدول شماره ۷).

جدول ۷- رتبه بندی روستاهای مورد مطالعه بر اساس متغیرهای تحقیق

روستا	حجم نمونه	طرح هادی	ابعاد اجتماعی	ابعاد اقتصادی
بادنگان علیا	۳۴	۱۲۹/۳۷	۱۳۷/۵۳	۱۴۱
ده شیخ پاتاوه	۵۹	۱۲۸/۳۵	۱۲۱/۹۳	۱۲۳/۵۳
بهرام بیگی	۳۸	۱۴۶/۱۳	۱۱۶/۲۹	۱۱۶/۱۸
درب کلات	۳۵	۷۱/۲۰	۹۳/۶۶	۹۰/۹۶
نقاره خانه	۲۶	۷۸/۳۰	۹۷/۴۶	۹۴/۴۱
بیاره	۴۰	۱۴۴	۱۳۵/۵۸	۱۳۵/۵۶
جمع	۲۳۲	-	-	-

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۰.

بررسی رابطه بین اجرای طرح هادی و پیامدهای اقتصادی و اجتماعی آن:

یافته های تحقیق در زمینه بررسی رابطه بین اجرای طرح هادی و پیامدهای اقتصادی و اجتماعی آن در روستاهای مورد مطالعه نشان می دهد که در روستاهایی که اثرات کالبدی بیشتر بوده، (طرح هادی از نظر ماهیت عملکردی موفق تر بوده) پیامدهای اجتماعی مثبت بیشتری داشته، اما اثرات اقتصادی چشمگیری مشاهده نشده است، به دلیل این که مشاهده ی پیامدهای اقتصادی نیاز به زمان بیشتری دارد. (جدول شماره ۸).

جدول ۸. بررسی رابطه بین طرح هادی و پیامدهای اجتماعی و اقتصادی آن

متغیر وابسته	شاخص	مستقل	طرح هادی	سطح معناداری
تغییرات اجتماعی	کاهش مهاجرت		۰/۰۵	۰/۰۳۸
	افزایش اعتماد روستاییان نسبت به دولت		۰/۳۴	۰/۰۰۰
	رضایت مندی از محیط		۰/۶۵	۰/۰۰۰
	جمع		۰/۳۷	۰/۰۰۰
تغییرات اقتصادی	درآمدزایی		۰/۱۲	۰/۰۶۳
	اشتغال غیر کشاورزی		۰/۱۳	۰/۰۳۷
	سرمایه گذاری		۰/۰۳	۰/۵۶۶
	جمع		۰/۰۱	۰/۸۱۱

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۰.

در بررسی رابطه بین اجرای طرح هادی و شاخص های سه گانه ی تغییرات اجتماعی در سطح روستاهای مورد مطالعه نشان می دهد که بیشترین میزان همبستگی بین اجرای طرح هادی رضایت مندی از محیط برابر با ۰/۶۵ می باشد. که با توجه به مثبت بودن، نشان می دهد که طرح هادی موجبات رضایت مندی از محیط زندگی روستایی را در بین روستاییان به دنبال داشته باشد. از سوی دیگر بنا بر یافته های تحقیق بین اجرای طرح هادی و کاهش مهاجرت های روستایی رابطه ی زیادی وجود نداشته است. در بررسی رابطه بین اجرای طرح هادی و شاخص های سه گانه ی تغییرات اقتصادی در سطح روستاهای مورد مطالعه نشان می دهد که فقط بین اجرای طرح هادی و اشتغال غیر کشاورزی در روستاها همبستگی ضعیفی برابر با ۰/۱۳

وجود دارد که با توجه به مثبت بودن، نشان می‌دهد که طرح هادی زمینه افزایش مشاغل غیر کشاورزی در محیط روستا را فراهم نموده است و بین سایر شاخص‌ها و اجرای طرح هادی رابطه‌ی معناداری وجود ندارد.

توزیع فضایی رابطه بین اجرای طرح‌های هادی و تغییرات ایجاد شده در ابعاد اجتماعی و اقتصادی زندگی روستاییان در سطح روستاهای منطقه:

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که با توجه به این که در دو بعد اقتصادی و اجتماعی فقط ارتباط بین اجرای طرح‌های هادی و تغییرات اجتماعی اثبات گردیده است. میزان همبستگی بین اجرای طرح هادی و تغییرات اجتماعی در روستاهای نقاره خانه برابر با ۰/۶۹ و بهرام بیگی برابر با ۰/۶۸ و کمترین میزان همبستگی بین طرح هادی و ابعاد اجتماعی به روستای ده شیخ با ۰/۳۰ درصد مربوط می‌شود. بنابراین فرض این ارتباط بین اجرای طرح هادی و تغییرات در ابعاد اجتماعی زندگی روستاییان در روستاهای نقاره خانه، بهرام بیگی، بیاره، درب کلات و ده شیخ تأیید می‌شود. (جدول شماره ۹).

جدول ۹- توزیع فضایی رابطه بین اجرای طرح هادی و تغییرات در ابعاد اجتماعی و اقتصادی زندگی روستاییان

روستا	مستقل (طرح هادی) وابسته	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
بیاره	ابعاد اجتماعی	۰/۴۱	۰/۰۳۸
	ابعاد اقتصادی	-۰/۰۵	۰/۷۹۷
نقاره‌خانه	ابعاد اجتماعی	۰/۶۹	۰/۰۰۰
	ابعاد اقتصادی	۰/۴۱	۰/۰۰۹
ده شیخ پاتاوه	ابعاد اجتماعی	۰/۳۰	۰/۰۱۹
	ابعاد اقتصادی	۰/۱۴	۰/۲۷۱
بادنگان علیا	ابعاد اجتماعی	۰/۰۵	۰/۷۵۲
	ابعاد اقتصادی	-۰/۲۸	۰/۰۹۷
بهرام‌بیگی علیا	ابعاد اجتماعی	۰/۶۸	۰/۰۰۰
	ابعاد اقتصادی	۰/۳۱	۰/۰۴۵
درب کلات	ابعاد اجتماعی	۰/۳۵	۰/۰۳۹
	ابعاد اقتصادی	۰/۵۳	۰/۰۰۱

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۰.

همچنین همبستگی بین طرح هادی و ابعاد اقتصادی زندگی روستاییان در سطح روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد که بیشترین میزان همبستگی بین طرح هادی و ابعاد اقتصادی در روستای نقاره‌خانه با رقم ۰/۴۱ دیده می‌شود. بنا بر یافته‌های تحقیق رابطه بین اجرای طرح هادی در زمینه‌ی ایجاد تغییرات در ابعاد اقتصادی زندگی روستاییان در روستاهای نقاره‌خانه، درب کلات و بهرام‌بیگی علیا تأیید می‌شود و در روستاهای بیاره، ده شیخ پاتاوه و بادنگان علیا ارتباط معناداری بین متغیر اجرای طرح هادی و تغییرات اقتصادی برقرار نیست. (شکل شماره ۳).

بررسی میزان تأثیرگذاری اجرای طرح هادی بر تغییرات اجتماعی و اقتصادی زندگی روستاییان

با توجه به این که ارتباط بین اجرای طرح هادی و تغییرات اقتصادی در زندگی روستاییان اثبات نگردید، فقط به بررسی تأثیرات شاخص‌های اجرای طرح هادی بر ابعاد اجتماعی زندگی روستاییان با استفاده از مدل رگرسیون گام به گام پرداخته می‌شود. بر اساس مقدار ضریب تعیین ۰/۵۸۸ مشخص می‌شود که رگرسیون خطی متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته حدود ۵۹٪ از کل تغییرات را توجیه می‌کند. در جدول ANOVA مجموع مربعات، درجه آزادی، میانگین مربعات، آماره فیشر و سطح معناداری رگرسیون گزارش شده است. مقدار P-Value یا همان سطح معناداری برابر ۰/۰۰۰ می‌باشد که از ۰/۰۵ کوچک‌تر است. بنابراین فرضیه صفر آزمون مبنی بر عدم معنی داری مدل رگرسیون را با اطمینان ۹۹٪ رد می‌کنیم، بنابراین مدل رگرسیونی از لحاظ آماری معنی‌دار است. (جدول شماره ۱۰).

جدول ۱۰- بررسی اثرگذاری اجرای طرح هادی بر ابعاد اجتماعی زندگی روستاییان

نتیجه	سطح معناداری	آماره t	ضریب استاندارد(بتا)	برآورد پارامترها		متغیرهای مستقل
				انحراف معیار	مقدار	
مقدار ثابت*	۰/۰۰۰	۶/۱۳۷	-	۰/۱۴۹	۰/۹۱۵	
مسکن روستایی	۰/۰۰۲	۳/۰۹	۰/۱۹۳	۰/۰۵۳	۰/۱۶۳	
شبکه معابر روستایی	۰/۵۲۵	۰/۵۳۳	۰/۰۳۳	۰/۰۴۸	۰/۰۲۶	
توزیع خدمات روستایی	۰/۰۰۰	۹/۶۶۹	۰/۶۱۷	۰/۰۵۵	۰/۵۳۰	
محیط زیست روستایی	۰/۰۳۵	۲/۱۲۵	۰/۱۱۰	۰/۰۴۸	۰/۱۰۲	

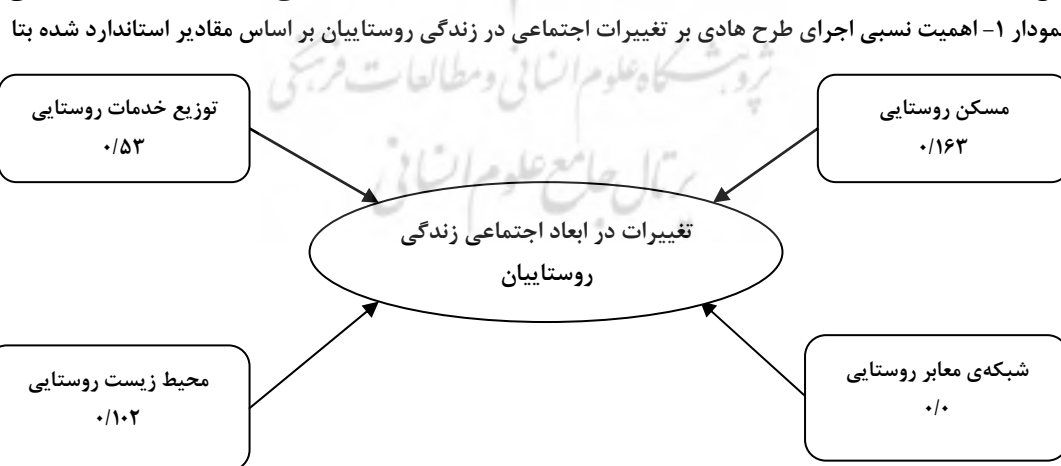
منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۰

*متغیر وابسته: تغییرات اجتماعی در زندگی روستاییان.

در جدول ۱۰ برای هر یک از پارامترهای مدل رگرسیون، مقادیر برآورد پارامترها، انحراف معیار برآورد پارامترها، برآورد پارامترهای مدل رگرسیون استاندارد شده، آماره آزمون و سطح معنی داری برآورد پارامترها گزارش شده است. با توجه به نتیجه بدست آمده مشاهده می‌شود فقط برای متغیر شبکه‌ی معابر مقدار P-Value بیشتر از ۰/۰۵ است یعنی تأثیر متغیر شبکه‌ی معابر در مدل معنی‌دار نیست. بدین منظور به آزمون فرضیات تحقیق می‌پردازیم و بر این اساس:

۱. به منظور بررسی فرضیه اول تحقیق از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. بنا بر یافته‌های تحقیق احتمال آزمون برابر ۰/۰۰۰ است که از ۰/۰۵ کمتر و فرضیه صفر آزمون مبنی بر عدم وجود ارتباط معنادار بین متغیر اجرای طرح هادی و ایجاد تغییرات اجتماعی در ابعاد زندگی روستاییان رد می‌شود، به عبارتی اجرای طرح هادی روستاییان زمینه تغییرات اجتماعی را در ابعاد زندگی روستاییان فراهم نموده است. در بین شاخص‌های چهارگانه‌ی اجرای طرح هادی، توزیع خدمات روستایی با ضریب تأثیر ۵۳ درصد بیشترین اثر را بر تغییرات اجتماعی در روستاها داشته است.

۲. بنا بر یافته‌های تحقیق در مورد فرضیه‌ی دوم احتمال آزمون برابر ۰/۸۱۱ است که از ۰/۰۵ بیشتر و فرضیه صفر آزمون مبنی بر عدم وجود ارتباط معنادار بین متغیر اثرات اجرای طرح هادی و ایجاد تغییرات اقتصادی در ابعاد زندگی روستاییان اثبات می‌شود، به عبارتی اجرای طرح هادی روستاییان زمینه تغییرات اقتصادی را در ابعاد زندگی روستاییان فراهم نکرده است. در بین شاخص‌های سه‌گانه‌ی تغییرات اقتصادی در سطح روستاهای مورد مطالعه تنها بین افزایش مشاغل غیر کشاورزی و اجرای طرح‌های هادی ارتباط معناداری با ضریب ۰/۱۳ وجود دارد. بنابراین مدل رگرسیونی به صورت نمودار زیر در می‌آید:

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۰

در نهایت می‌توان گفت که در بین شاخص‌های چهارگانه اجرای طرح هادی در سکونتگاه‌های روستایی، توزیع خدمات روستایی بیشترین تأثیر را بر تغییرات اجتماعی در زندگی روستاییان برجای گذاشته است.

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها:

با تهیه و اجرای طرح‌های هادی روستایی در فاصله‌ی بیش از دو دهه‌ی گذشته، قدم اساسی در نظم‌دهی فضایی به فعالیت‌های روستاییان در محیط‌های روستایی کشور برداشته است و علی‌رغم کاستی‌های موجود، این طرح‌ها اقدام نسبتاً مؤثری در هدایت توسعه‌ی فیزیکی روستاها محسوب می‌شود. متأسفانه در طرح‌های هادی روستایی تمام سیستم‌های روستا یکسان فرض می‌شود و با فرض بر این، اقدامات مشابه نیز توصیه می‌گردد. در اجرای طرح هادی اولویت‌بندی بسیار حائز اهمیت است. طرح هادی که شامل ۱۰ پروژه می‌باشد در اکثر قریب به اتفاق روستاها اولویت اول را به اصلاح و احداث معابر داده است، به عنوان مثال می‌توان اولویت را به احداث سیل برگردان و یا احداث شبکه فاضلاب اختصاص داد، بنابراین اولویت دادن به انجام پروژه‌ها در طرح هادی می‌تواند اثرات چشمگیری از نظر اجتماعی و اقتصادی به دنبال داشته باشد.

در مقایسه‌ی نتایج بدست آمده از این تحقیق با تحقیقات قبلی می‌توان گفت که اجرای طرح‌های هادی در زمینه‌ی کاهش مهاجرت و تمایل به ماندگاری در روستا همراه با افزایش اعتماد به دولت بر خلاف تحقیقات گذشته حداقل در منطقه‌ی مورد مطالعه تا حدودی موفق‌تر عمل نموده‌اند. در زمینه‌ی آثار اقتصادی با توجه به این که مدت زمان بیشتری طلب می‌نماید تا آثار اقتصادی اجرای طرح‌های هادی در روستاها نمود پیدا نماید، بنابراین در این مرحله آثار اقتصادی اجرای طرح‌های هادی قابل توجه نبوده و با توجه به این که در مطالعات قبلی به این جنبه از اجرای طرح‌های هادی پرداخته نشده است امکان مقایسه آن وجود ندارد. برخی از راهکارهای پیشنهادی جهت اثرگذاری بیشتر اجرای طرح‌های هادی بر کیفیت اجتماعی و اقتصادی روستاییان می‌توان در موارد زیر خلاصه نمود:

- ظرفیت‌سازی نهادی و قانونی در جهت تسهیل و افزایش مشارکت عمومی روستاییان در فرایند تهیه و اجرای طرح هادی در سطح نواحی روستایی که می‌تواند ظرفیت ماندگاری جمعیت روستایی را ارتقا دهد.
- توجه به توانمندی‌های و توان‌های طبیعی و انسانی در روستاها تبعات سودمندی از قبیل تسهیل در اجرای طرح، کاهش نسبی هزینه‌های آن و بالاخره ایجاد احساس تعلق نسبت به طرح را به همراه خواهد داشت.
- تخصیص اعتبارات کافی و برنامه‌ی مدون مالی به منظور اجرای کامل طرح‌ها، با توجه به این اجرای طرح‌های یاد شده در نواحی روستایی سبب اشتغال‌زایی مقطعی و جذب سرمایه‌گذاری‌های لازم در نواحی روستایی خواهد شد.
- بهره‌گیری از نهاد های محلی، زیرا با توجه به شناختی که از مردم و منطقه مورد مطالعه دارند، می‌توانند زمینه اجرای بهتر طرح را در منطقه ایجاد کنند و به نوعی تسهیل کننده روند توسعه در منطقه خود باشند.
- داشتن جدیت و قاطعیت در اجرای طرح، زیرا طرح هادی روستایی مبتنی بر اهداف، پیشنهادات و مقرراتی است که در صورت عدم پایبندی به آن‌ها تحقق و پیاده سازی صحیح و کارآمد طرح با چالش جدی مواجه می‌گردد.
- پایبندی کافی به رعایت ضوابط و مقررات طرح، زیرا توجه ناکافی به آن می‌تواند عدم تحقق کامل اهداف آن را به ویژه در حوزه‌هایی چون رعایت حریم روستا، ساخت مسکن مطلوب و رعایت حریم معابر و .... در پی داشته باشد.
- توجه بیشتر به قابلیت‌های روستاها، برای این منظور پیشنهاد می‌شود تا توسعه مراکز و شرکت‌های تعاونی روستایی، تعیین الگوی کشت با توجه به نیاز آبی گیاهان و با برنامه‌های توسعه محلی، تمرکز سرمایه گذاری در بخش تولید، ایجاد صنایع کوچک و بومی با توجه به استعدادهای هر روستا و یا حداقل تمرکز سرمایه در بخش وابسته به کشاورزی صورت بگیرد.

منابع:

۱. استانداری کهگیلویه و بویراحمد (۱۳۹۰): آخرین وضعیت تقسیمات کشوری شهرستان دنا، یاسوج.
۲. اصلانی، رضا (۱۳۷۸): «ارزیابی رویکرد های توسعه روستایی ایران در پنجاه سال اخیر»، مجموعه مقالات همایش پنجاه سال برنامه‌ریزی توسعه در ایران، مرکز تحقیقات اقتصاد ایران، تهران.
۳. ترکشوند، علی، مظفر، فرهنگ، حسینی، سیدباقر و دیگر همکاران (۱۳۷۸): «ارزیابی اثرات اجرای طرح‌های هادی بر محیط زیست روستاهای ایران»، مجله علوم محیطی، سال ۵، شماره ۳، تهران، صص ۳۲-۱۱.

۴. تقیلو، علی اکبر، خسروبیگی، رضا و یاسر خدایی (۱۳۸۸): «ارزیابی اثرات طرح هادی در ابعاد کالبدی، اجتماعی، اقتصادی، نمونه‌ی موردی: شهرستان کمیجان»، اولین کنفرانس ملی مسکن و توسعه‌ی کالبدی روستا، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی ایران، تهران.
۵. حسامیان، فرخ و دیگر همکاران (۱۳۶۳): شهرنشینی در ایران، انتشارات آگاه، چاپ اول، تهران.
۶. رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۷): مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران، انتشارات قومس، چاپ دوم، تهران.
۷. رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۶۹): جامعه روستایی و نیازهای آن، شرکت سهامی انتشار، چاپ اول، تهران.
۸. رهنما، محمد رحیم (۱۳۷۵): طرح ارزیابی طرح‌های بهسازی روستایی در خراسان، انتشارات جهاد سازندگی استان خراسان، چاپ اول، مشهد.
۹. سرتیپی‌پور، محسن (۱۳۸۲): ارزیابی طرح‌های هادی روستایی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، تهران.
۱۰. سعیدی، عباس (۱۳۷۹): مبانی جغرافیای روستایی، انتشارات سمت، چاپ دوم، تهران.
۱۱. شارع‌پور، محمود (۱۳۷۲): «بازتاب اقتصادی- اجتماعی اجرای طرح‌های بهسازی در روستاهای استان آذربایجان شرقی»، ماهنامه جهاد، سال دوازدهم و سیزدهم، شماره ۱۵۷ و ۱۶۴ و ۱۶۵، تهران.
۱۲. عظیمی، نرگس و م. جمشیدیان (۱۳۸۴): «بررسی اثرات کالبدی اجرای طرح‌های هادی روستایی- مطالعه موردی: غرب گیلان»، نشریه‌ی هنرهای زیبا، شماره ۲۲، تهران، صص ۳۴-۲۵.
۱۳. غیور مداح، محمد (۱۳۸۴): ارزیابی اثربخشی طرح‌های هادی بر توسعه روستایی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد.
۱۴. کلانتری، خلیل (۱۳۸۲): «سنجش سطح توسعه‌ی روستایی در شهرستان تربت حیدریه، ۷۹-۱۳۶۵»، مجله پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۴، تهران، صص ۴۱-۵۴.
۱۵. مرکز آمار ایران (۱۳۸۵، ۱۳۷۵، ۱۳۶۵، ۱۳۵۵): شناسنامه آبادی‌های شهرستان دنا، تهران.
۱۶. معاونت عمران روستایی (۱۳۸۸): ارزشیابی اثرات اجرای طرح‌های هادی روستایی، انتشارات بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، تهران.
۱۷. مطیعی لنگرودی، سیدحسین (۱۳۷۰): «عمران فضای روستایی ایران»، مجموعه مقالات هفتمین کنگره جغرافیایی ایران، انتشارات مؤسسه جغرافیایی دانشگاه تهران.
۱۸. موسوی قهدریجانی، مهدی (۱۳۷۴): ارزشیابی اثرات اجتماعی طرح‌های بهسازی روستایی استان اصفهان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم اجتماعی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۱۹. وثوقی، منصور (۱۳۶۷): گزارش بررسی اثرات اقتصادی و اجتماعی اجرای طرح‌های بهسازی در استان همدان، وزارت جهاد سازندگی، تهران.
20. Chery. M, Kelly, et al, (2006): Promoting physical activity in communities: Approaches for successful evaluation of programs and policies, Evaluation and program planning 29, pp. 280-292.